

# ДІЛО

**РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:**  
 Львів, Ринок 18., II. пав.  
 Конто почт. шаян 26.726.  
 Адреса тел.: „Діло—Львів“.  
 Числа телефону 565.  
 Рукописи редакція не звертає.

**ПЕРЕДПЛАТА**  
 в Австро-Угорщині:  
 місячно . . . . . 5— К.  
 чвертьрічно . . . . . 15— „  
 піврічно . . . . . 28— „  
 цілорічно . . . . . 56— „  
 у Львові (без доставки):  
 місячно . . . . . 4— К.  
 чвертьрічно . . . . . 12— „  
 піврічно . . . . . 22— „  
 цілорічно . . . . . 44— „  
 в Німеччині:  
 піврічно . . . . . 28— М.  
 цілорічно . . . . . 56— „  
 За зміну адреси платити се 50 с.

**Ціна оголошень:**  
 Рядки публікації, двохвилинний або його частина 50 с., в односторонній частині 1'30, в двохсторонній частині 2'30. Печатні витрати на друкуванні друкує видавець. Оголошення не суворо і не вимагає. Пастійні оголошення за особливими умовами.  
 Один примірник коштує у Львові 16 с. на провінції 20 с.

Видавничий Спілка „Діло“. Начальний редактор: Д-р Ваомль Панейко.

## За національно-культурне об'єднання українських земель.

Небезпека для Прикарпатської України.

(Ф. К.) Відень, 28. серпня 1918.

Встане тільки встати в руки книжку або часопис, видану у Львові, Чернівцях, не згадати вже про Ужгород, і повізнати з книжкою в часопис, виданою у Києві, Одесі, Харкові, Полтаві або Чернігові, щоби віразу не забути Українцям, але й чужинцям, влада в Україні між виданням Прикарпатської і Наддністрянської України.

Ріжиться вони під двома оглядами: під оглядом мови і під оглядом правознани. Ріжиться оглядом мови декілька доведі знати — що це мови, що мається враження двох окремих мов, хоч і дуже близьких до себе морфологічно. Волямі нпр. мову Шевченка, Куліша, Кобилянського і поставио її поруч т. зв. „офіційної мови прикарпатської школи й переважної частини української інтелігенції та прикарпатських видань, а скажемо вище про мову двох мов, не буде ніяким парадоксом. Мова жвава ріжиться під оглядом правознани, тут, як і що до мови, перша нагорода належить українській мові, а друга — українській мові в останніх часах і місцевих видань належить мові нашої школи, так начеб вона заваяла собі роботу все на перекір будь ще будь російській латинській сентенції: *non scholae, sed vitae discimus*.

Розуміється, таке національно-культурне відношення між Прикарпатською і Наддністрянською Україною має свої причини. Об'єктивні і суб'єктивні. Се інші політичні і культурні умови, се інші доводи жити Прикарпатській Україні впретві довшого часу і як результат цього — гарті глибокого почування національно-культурної єдності з українськими землями на цілі віки Збруча та звязиття власним, замкнутим чорно-жовтими кордонними стовпами національно-культурним життям, мимо всіх дотеперішніх про Сен і Кавказ, мимо поодиноких українських міст безосередного національно-культурного наближення. Класичним прикладом сеї національно-культурної прізви між українськими землями по обох боках Збруча останиє раз на раз факт, що перше національно-культурне відношення галицької України йшло в першій половині минулого століття: польськими, чеськими, німецькими і сербськими, а що йне в останню під впливом відродження вже українського письменства над Дніпром.

Та досліджувати причини і процес згаданого відношення Прикарпатської України відносно галицької тут не місце. Се завдання української культури, чи радше — української літератури. Ціль отсеї статті інша, ціль: звернути увагу українського громадянина на цілі кордону на дотеперішні результати цього процесу і на національну небезпеку, яку загрожує Прикарпатській Україні відносно звязу йне.

А національна небезпека, яка грозить Прикарпатській Україні від дальшого розвитку згаданого національно-культурного сепаратизму, дуже велика. Не треба тягнути, ще дотеперішній процес сепаратизму — се результат української національної участі, жвава справа, жвава справа, власне — Прикарпатської України, тоді як друга сторона, Україна Наддністрянська, завжди особливим уловом, не мала ніколи змоги розвиватися національно-культурно — і не розвивалася майже. Та тепер це окремішнє змінилось. Наддністрянська Україна вже Україна одержала повну зможу розвивати свою національну культуру і національну ідейну почва вже розвивати її, як се вже можливо виразити на Прикарпатську Україну. В результаті цього, по яким піде національно-куль-

турний розвиток Прикарпатської і Державної України, стануть чим раз більше розходяться, стане чим раз більше арстаги дотеперішній ріжниці між національною культурною однією і другою, аж витворяться дві окремі українські національні культури, аж витвориться в Прикарпатській Україні окрема національний новотвір, sui generis українська — Хорватія...

А дотеперішні умови із вадатки такого національного розвитку в на: уже істають. Хто в Україні з цього боку Збруча має нагоду зійтись в Українцем з того боку згаданого кордонної річки, той не міг не звернути відразу уваги на одне: на певну ріжницю, яка має місце між ним і його вкордонним земляком. Один і другий — се люди двох ріжних культурних світів. Ріжні світогляди, ріжні способи думання, ріжні духові інтереси. Се два ріжні культурні типи, до певної міри чужі вже й не зісідні врозумілі для себе.

І прізви відчахнути Прикарпатську Україну національно-культурно від України Наддністрянської також бувають вже. Останні така прізви, з черга п: та вже, — накинати Прикарпатській Україні латинське письмо — була піднята з Відня і Будапешту вже підчас дотеперішньої всеукраїнської війни і на Угорській Україні переведена така в діло! \*)

Легковажити наведені вище факти не слід. Уже тому хочби, що процес творення української нації не завершений ще, та що завершиться він — над Дніпром.

Така небезпека грозить Прикарпатській Україні від дальшого конзервування дотеперішнього її національно-культурного сепаратизму.

Відвернути сю небезпеку — се одне з найважніших і найбільш пекучих завдань Прикарпатської України під теперішню хвилю.

Щоби ж відвернути її, треба негайно:

- 1) Звернути Прикарпатську Україну в Державно під оглядом літературної мови і правознани, вводити мову і правознани Державної України у видавництва, школи, церква, приватні й офіційні інституції України Прикарпатської.
- 2) Печаток під сим оглядом зробила Вп. редакція „Діло“, якій належить за се певне признання.
- 3) Навязати як найтісніші звязки між Прикарпатською і Державною Україною — національно-культурні, економічні і т. д.
- 4) Інформувати як найдокладніше загаль Прикарпатської України про життя України Державної.

віть в таких містах як Стрий і Доогобич, а котрих в першій несповні півтора тисячки дітей та в другім значно більше в школьній віці. В Доогобич дальше во. Василіани утримують школу в польською (!) мовою викладовою (в котрій колись учився І. Франко). Чи не — делікатно кажучи — аномалія се в нинішніх часах?

Що значить школа в польською мовою викладовою для української дитини вихованої звичайно на передмістю, де иншої бесіди не чула і не знає, наглядно докazuje занепад матерійний, моральний а найбільше національний у цілого українського міщанства. Хто хоче побачити результати способу навчання в міських школах нехай позглядає трохи українського ученика, котрий іде до третьої класи народної школи. Дитина, яка знає лиш українську бесіду, іде до школи в котрій учать лице по польськи через оден рік, опісля надто зачинають по українськи через другий рік. Дитина зачала ще йне привикати до школи, а не знаючи польської бесіди, доводи з нею знакомлюватись та повертає троха до своєї бесіди і вчиться двома мовами. Се як на семилітню дитина трохи загато. В результаті українська дитина плутається в однім і другім, нерозрізняє азбуки польської від української в часі коли польська дитина плавно вже по польськи читає і при помочи вершків і оповідань починає в національній душі думати. Трактуючи української бесіди в школі, викликає у неї вже в тім віці певного рода пониження для тої бесіди і науки. Українські батьки інтелігенти не видать сего, а прізви тепер заложено школи в українською мовою викладовою великих перепон не стрічає.

Стан такий приносить нам велику шкоду і грозить ще більшою в будучности. Не лише для загально суспільности і народної будучности потрібні сі школи, але також були би вони підставою українських гімназій вглядно середних шкіл. У Польскі і Жидів groos учеників гімназійних — се міщанські діти. У нас міщанські діти в середних школах лиш на показ. На літтора тисячі шкільних дітей познано ходити около 250 до четвертої класи. Чи можливо, щоби українські школи не випровадили хоть третину з них до гімназій? Такі ученики не потребують приміщення як бурс, яких удержан не вимагає багато енергії і заходу. От прикарпатська бурса двоупроверхова каменит коло парку, вибудована перед війною коштом 200.000 кор., а обчислена на 250 питомців не функціонує. В ній поки-що урядует військо; а що фронт далеко і військо тут не багато, уагнення будинка не натрафилеби на великі труднощі. Але до того треба доброї волі і енергії. Була колись в Стрию і бурса тоз. Прозвіта...

Ну, але Львів не инакше світить.

## У. П. Р. у президента міністрів.

Домагання Українців.  
 Львів, 30. серпня 1918.

„N. Lemberger Zig“ доносить: Президент міністрів приняв сьогодні заступників Українців, д-ра Петрушевича і д-ра Евгена Левицького. Вони висказали бажання Українців що до поділу Галичини з окремих намісником і окремих статутом урядив, предложили далі ряд господарських домагань для частей краю, населених Українцями. Вони жадали також прилучення Холмщини і Підляшя до української держави. Становище Українців буде залежне від сего, як до снт домагань поставиться правительство.

## В ярмо польської школи.

(І. Б.) Львів, 30. серпня 1918.

Змова наближається шкільний рік і знова близько 100 тисяч українських дітей міщан майже усіх міст і містечок східної Галичини запряжесь в ярмо польської школи. На жаль, ми не спромоглися на міські українські школи на-

\*) Будапештська „Неділя“, яку угорське правительство видає для угорських Українців, в угорсько-українській мові, друкується уже латинкою і мадярською правописом „Nedelya“. Так само неогатом, видається, відомо, що від початку війни, аж до недавна ц. і к. міністерство війни видавало у Відні на ріжних австрійських і європейських мовах періодичну ілюстровану часопис в „Наші воєни“ („Unsere Krieger“), в якій український текст друкувався латинкою і польською (!) правописом.

# Що Німці обіцяють Полякам?

## Єбленшення польського напорю на українські землі?

Львів, 30. серпня 1918.

Краківський „Оспіс“ доносить в Варшаві: Кн. Радивилл обговорюючи загально всі польські справи перед цісарем Вільгельмом не обмежується тільки до Польського Королівства, але згадав про Поляків в Україні, Волині і Поділлі, та про можливість управління цих тяжких відносин, серед яких живуть Поляки скраїні („красові“).

Цісар Вільгельм в відповіді на це сказав: „Das muss erledigt werden“.

Підчас бесіди пригадав гр. Ронікер про Поляків в Познаньці. Цісар Вільгельм відповів, що зведе точно дощості відносин, і що буде старатися „meine Follen zufrieden zu stellen“.

Того самого дня зможли кн. Радивилл і гр. Ронікер взяти канцлерови Гертілі гови і генералови Людendorffови, та відбули ряд конференцій в державним секретарем для заграничних справ, Гінцем. В розмові з гр. Гертілігом і пересвідчилися польські політики, що канцлер неохоче вага польського питання. Генерал Людendorff був, як звичайно, зимний. Він заявив, що на случай розв'язання польської справи в німецькій дусі, Німці опорожниги би ста-

ли і польських полонених уважали би як горожан Польського Королівства.

Найважливіша була конференція в державнім секретарем для заграничних справ Гінцем, котрий, як показалося, орієнтується знаменито в польських справах і зняв спеціально добре справу холмську. Гінец ствердив, що на случай т. зв. німецької розвязки польської справи, Німці є готові признати інтегральність Польського Королівства і удегити Полякам можливість експансії на схід безпосереднє получене в Росію, та оголосилим своє „desinteressement“ в справі границі польсько-української, причім Поляки одержалиби доступ до моря через вивентралізованге Васли і Гданьська. Далше Німці нелиби окупацію, згодилися би переказати цивільну і фінансову адміністратію польських властям, дальше згодилися би на бранку війська до 20.000 рекрутів і на відданне польської корони одному з членів дому Габсбургів. На погляд Гінцога належить се уважати як уступку для Австро-Угорщини.

Натомість на случай реперфорсовання австро-польської розвязки Німці мусли би обставати при лінії Варта-Нарва, як границі польсько-прусської.

Українська держава, признаючи за собою право на самовизначення в означених факти, 8 го серпня 1918 року визнала територію всевеликого війська Донського за свою державу і склала з нею, як в субєктом народного права, договір про об'єднання держави межі. Таким чином і на підставі сказаного, українська мирова делегація перед російською мировою делегацією на загальної установленні твердею делегацію на межі живої межі між Україною та Росією в напрямку од Вигановського озера до району Південно-західної України, через що й пропонує російській мирової делегації негайно приступити до остаточного обміркування й переведення цієї межі.

Р а к о в с ь к и й: прошу прочитати по російській.

Шелухин: Я до цієї заяви хочу додати, що Українська держава стоїть на території самовизначення, через те, якби виступила як монархія, то ми виступили б такою. Для визнання кожної держави потрібні суверенні елементи. Отже республіка всевеликого війська дочасного ці є смєти межі, встановила територію і єдина населена і виходить верховну владу. Будучи посвідкована і виходить втручатись в внутрішні справи, ми виступили б республіку всевеликого війська.

Р а к о в с ь к и й: З точки погляду міжнародного права цьому поглядів шкодує факт, що в означених актах єсть визнання Донщини міжнародного субєкта, яко держава. Далше торкається українського устрою, що Україна єсть республіка.

Шелухин: Я протестую, бо гетьманство — це єсть річ посполита, що значить республіка, тому даги дозументи.

Р а к о в с ь к и й: Я не буду займатись політичним аналізом. Ваша відповідь не відповідає, але я мушу зауважити, що як про це данню Берестейської умови, так і тепер, ми маємо Україну державою. Звичайно, не може бути суперечок, як що Росія втратила конституційною монархію, і як ще це було факт. Це-ж торкається Донщини, то тут єсть річ; чи ви визнаєте факт абдування поміщиків. З цього приводу счилились суверенні відносини формуліровки. Росія обхоплює Білорусію і Великовою і Крим і Білорусію і т. д. Ви це визнаєте. Був якийсь правовий контакт. Ми говорили од есїї Росії, а значить і од України. Тепер ви порушили цей контакт. Це можна визнавати за нашим поступком провину, коли він єсть порушенням договірності. Чи можна рахувати це добросусідніми відносинами, коли було стільки договорів, товарообміну, поштово телеграфію зв'язку. Ви говорите о самовизначенні, за наступна на цьому принципі. Ми цим дуже гордимось, цей принцип єсть гордість нашої республіки. Ми сего говорили, що частина не може визначити себе. Яким чином нероздвинна частина, яка і з етнографічного і економічного зв'язана в Росію, може вирішати свою долю. Цим самим ви відступаєте від свого принципу самовизначення. Ви повинні стояти на своїй чий погляд.

Але не всяке самовизначення єсть самовизначення. Ви самі одкидали право на Царієв самовизначувати Бєларусію. і на

# Україна, Дон і Московщина.

Київ 24. серпня 1918.

Вчора після двохмісячної перерви відбулося пленарне засідання мирової конференції, цілком присвячене питанню про Дон. Полеміка, яка останніми днями розгорілась у часописах, зацікавила, як видно, багатьох, і всі місця для публіки заняті.

Коло третьої години починають складитись члени російської делегації, а о 3 1/2 год. з'являється голова Х. Г. Раковський.

Через 10 хвилю з'являється на чолі з С. П. Шелухиним українська делегація, яка, обмінявшись привітаннями, займає свої місця.

Головує д. Х. Г. Раковський. Раковський: Оголошую пленарне засідання візчиненим і врсшу секретаря прочитати проткол попереднього засідання.

(Читається на українській мові, а потім по проханню п. Раковського на російській).

Маєте що небуль додати? Шелухин: Нічого не маємо.

Раковський: І з нашого боку нічого не мається. (Протокол підписується).

Після підпису протоколу п. Раковський зазначає, що на останньому засіданні політичної комісії була прочитана заява про догську республіку. З цього приводу там же було вирішено перенести це питання на пленарне засідання. Українська делегація на це згодилась, і сьогоднішнє засідання є висновок зявиголови української делегації.

Шелухин: Я повинен вам зауважити, що цю заяву не я висі, а всі: члени політичної комісії від імені української делегації, крім то-

го в цій заяві йде річ не про донську республіку, а про республіку всевеликого війська донського. Взялі прошу притримуватись точної формуліровки територіальності.

Чи ви бажаєте, аби заява була прочитана? Раковський: Так.

Читається на українській мові заява: До російської мирової делегації. Установлення державної межі для мирової конференції повинне вважатись заданням не агадметичним, а практичним і політичним. Воно виникає з натуральної і необхідної потреби сусідніх суверенних держав організувати своє внутрішнє життя й наладити свій економічний стан та взаємовідносини з сусідами на підставі взаємних вигод та добрих стосунків. Цією ж зрозуміло, що це завдання повинно розв'язуватись конкретно про межі територій, які належать державам фактично, або по фактальному титулу. Через те українська мирова делегація вважає можливий вести переговори з російською делегацією тільки про межі вищевказаного значіння, визнаючи в той же час, що і для совітського уряду при його ширім бажанні установити мирні відносини з Україною, так само, як і для України, територіальне розмежування повинно вважатись негайною потребою.

Переходячи до питання про місце розмежування територій Української держави і Російської совітської федеративної соціалістичної республіки в даних політичних обставинах, українська мирова делегація знайшла, що всевелике війско Донське, зорганізувавши свої елементи суверенної держави, об'явило себе суверенною республікою всевеликого війська Донського.

котрого кінець запалюють від находячої в середині колиби ватри, а відтак від патика того закурюють, огонь гасять, бо патик служить на довгий час. Роблять нам місце до снаги; ми найліпше на дошках, відступаємо надрадників. Лежимо дошка ватри, так що голови наші при стіні, зробленій з дошок, а ноги недалеко ватри. В години наші віє вітер, а в ночи пече огонь. В таких колибах Гуцули і в ямї ночують, і нераз трапляється (як оповідали), що сплячому волосє з голови прирече до стіни колиби, а ноги попече від огню. Гуцули, хочаки нам прислужитася, зробили таку велику ватру, що ми ноги мусли поховати, бо при ватрі не можна було удержувати. Тоді принесли величезні поляна дерев і поставили дошка ватри, так що огонь не доходив до наших ніг. Гуцули оповідають, що зробляють денно по 20 корб і 2 фунти муки, що жінка їх їдять за „хліб м“ на Україну, жалуються на відносини агрозв'язні і цілком прислухуються, як ми їм оповідаємо о де утатії Гуцулів пі і проіодом носла Трильовського до пієри. Десь по півночі забираємся до снаги. Я спати не можу. Гуцули спють, від часу до часу котрийсь з них будиться і до ватри докидає свіжого дерева. Рахуючи на львівські відносини, сеї ночи спалилося в ватрі дерева вартости яких 100 кор.

Від часу до часу ватра пригасає і через отвір в середині колиби видно небо і звіди.

З часом будиться день, а і не встиг Огонь пригас, в калибі ясе. Пригадавши ближше місце, де ми спали, і констатуючи, що ми спали на землі, позирнівши на наш надрадник на голих дощках, бо там було дуже мало.

Та мимо сего зригається скоро і виступає готов до дальшої дороги.

Працюємо з Гуцулами і їдемо до Кукуль, котрого верш обсервуємо з долини, цуди не дуже дожуть зручності, по що виступило ідемо на гору, баж жвава жвава іти з долини на гору, щоб в гору глядіти як виглядає долина, на котрій ми були.

Від часу до часу треба перекидатись дратяні перешкоди, котрих тям більше, ближше верхи.

Відкриття приходимо до російської території. Оглядаємо їх і видно, як вони чимраз ближче підходили під верш. Єсько від верш так легко там дістатись.

Цілий вершок обдоточаний туманом, бесіди, щоб там дістатись.

Насамперед їде кілька рядів дратяних решок, широких на кілясє і відкритих зверху, а довгих кільоме рама, а відтак шпичкою нема нічого крім драту і дроту.

(Кінець буде).

# Хом'як і Кукуль.

(Дальше.)

Темніє, а переночувати нема де, бо хата в котрій можна було перед війною переночувати, позалена.

Ми вже перейшли з яких 12 км. їдемо все мов по підлозі, бо ціла дорога зроблена з ялиць і смерік, покладаних одна кело другої. Вози і армати вирівнали їх і тепер різна мов стіл.

Ми подивляємося хід надрадника С., як простенько мов свічка їде перед нами.

Вже добре потемніло, коли ми побачили лим з ватри, почали гукати, і вишшовши нам на зустріч Гуцул загів нас до колиби.

Входимо до колиби. На середині горить велика ватра, а дошка лежать Гуцули.

Приймають нас сердечо, розпочинається розмова і ми довідуємося, що се Гуцули з Криворіччя, котрі тут при дереві працюють.

На Криворіччю говорили перех війною, що се ухолоїсьє Зіколіне, бо там з'їзжали на літо Грушівський, Франко, Галюк і інші.

Ми заодно на тих досвідках бесіду і довідуємося, що для Грушівського Москві солдатові; Гуцули знають, що Грушівський є „найстаршим міністром“ на Україні, про утадох Центральної Ради і про гетьмана не мають відомости.

Гуцули стають відважніші. Зачинають крутити тютюн і скручені палички запалюють в той час, що коло кожного лежить довгий патик,

стували в документі, який був оголошений. Ви ж самі кажете, що тільки таке самоозначення єсть самоозначення, коли має діло голос населення. Чи єсть цей голос на Донщині?

Ні, там воно ввійшло наслідком відомих військових подій. Як складался Донська державний круг дав свою згоду на відокремлення. Цей круг збирається тільки 28. серпня. Ви поспішили зде навіть як він і визнає право на відокремлення, то чи можна це визнати за волю всього населення? Вам краще ніж мені відомо, що військовий круг є тільки представник який ковачого населення, а між тим там єсть і міські мешканці. Він не єсть орган селянство і міські мешканці. Той принцип, на який ви спираєтесь, не єсть принцип самовизначення. Ми визнаємо право на самовизначення аж до відокремлення, але за імпровізованим урядом якого права не визнаємо. Тільки тоді б ви були праві, коли б відокремлення виявляло волю селян і робітників. Я не суперечу, що ви мали великі шанси, коли робили цю справу, але ми її визнаємо зовсім не об'єктивно.

**Шелухин:** Я буду коротче. Україна єсть суверенна держава і вона сама собі хазяїн, її нічого когонебудь питати, як що робити. Але припам'ятайте, що коли ми говорили о Білорусі, то ви казали, що це розмова. Так само ви говорили й про Дні. Ви казали, що там, де єсть союзи, або союзи союзів, там ваша держава. Але деж ці союзи?..

Ви завжди говорите, що Україна відокремлюється від Росії. Жаль, що ви не знаєте української мови, тоді б прочитали 3-й універсал і побачили, що Україна хоче федерації. Але ви пішли проти нас війною...

Вам слід би було зватися „російським царством“, як єсть „болгарське царство“ і т. н., та „московською державою“. Для цього я вам навіть можу показати свод законів. Краще б ви не вносили плутанини в термінологію...

Ви кажете, що самовизначення єсть ваша справа. Але я на 15 років старший від вас і то, коли ще мене не було, то федерація вже була. Тільки її не вносили гарматами, штиками і т. н., а ви її понесли на Україну якраз таким чином.

Коли йшла розмова о частинах, то тут вийшло окремі громади, містечка, міста. Державна складається з державних частин. І оу Дні, коли він був вірним товаришем, не „товаришем“, як тепер розуміють, Росії — він був державною частиною...

Що торкається Сфатул Церів, то ми його визнавали, коли він мав власну думку, а коли він робив постанови під куплетами, ми його не визнаємо. Не визнаємо також і того, як ви тіли у нас насадити владу у Києві.

Голосонання це річ добра, але ж ваша соціальна влада яким небузь голосонанням ввівана? Ви ж самі розігнали установчі збори. Що таке військовий круг, ми не знаємо, але ми побачимо. І хоча й це будуть випадкові люди, але як що їх визнають, то це буде закон...

Зразі кажете, військовий час. Так, бо ви розстрілюєте тих, хто не визнає світської влади...

От же ми визнаємо тільки факти, і тільки з ними рахуємось. На Донщині єсть факти: на півночі вигнали большевиків до Позорья, на сході обклали Царици. Це єсть факти, ми їх визнаємо, бо ми суверенні.

Ми приїхали сюди не для того, щоб говорити о Курській, Чернігівській та Вороніжській губерніях, а для того, щоб розв'язати питання про відокремлення границь України на всьому просторі бувшої Російської імперії. Без референдумів населення це неможливо.

**Шелухин:** ви багато казали, але не назвали яких конкретних фактів.

Раніш були гармати, а тепер гроші. Я вам яку показати цілий ряд документів на це. Який же це референдум?.. Ви кажете о 95 проц. населення, але коли буває пошесть, то тоді мало здорового населення. Це єсть ненормальне становище, і не можна возводити його в право.

Ви кажете, що ті, що йдуть проти вас, єсть повстанці, а через що ж не ви їхні повстанці? Ви разуме свою владу законною, Дон свою і т. инш. Справді, значить, законні влади. Що таке „світська влада“? Факт! А значить і законна.

От все, бо я відповідаю тільки на факти. Тепер я вношу пропозицію конкретну, аби питання о межі було передано в політичну комісію, а потім розглянуто на пленарному з'їзді.

**Шелухин:** Я вашу думку про референдум населення довів до абсурда. Не можна межувати так, щоб одна частина села залишилась там, а друга тут. По карті не можна межувати, бо це не буде живою межою. Треба провадити межу, щоб не руйнувати цілого.

Ви не можете вказати, кого ви виявляєте, то з гудова ж ми повинні це знати. Появився Дон, ми його й визнавали. Це не єсть перерва переговорів, тільки те, що було умовою, зробилось фактом.

Що торкається астраханської армії, то мені нічого невідомо. Це не єсть військо, бо зарва всі влягнені в військо. Ідуть Великодуси і хай собі йдуть, ми їм не перешкоджуємо.

Генерал Краснов обібран на малому крузі, значить він є законний представник.

Потрібно перейти до конкретної роботи, встановити межі. Прошу припинити балачки і перейти до складання миру.

Далі Шелухин зазначає, що Україна відпускає тільки Великодусів з України, а не допомагає форсувати ворожі армії, знов прохає перейти до практичної роботи.

**Раковський:** Ми не можемо продовжувати переговори, коли ви визнаєте повстанців. Подписав же на страйк в Москві є приватний факт. Вашу пропозицію не приймемо, як встановлення ввагалі меж.

Нарешті після ще недовгих балачок, де з обох боків приводились свої аргументи, згодились перенести питання про встановлення межі у політичну комісію, при чому д. Раковський прохає сгелосити частину укладу з Доном про межі.

О 6 год. 55 хв. засідання зачинається.

### Нові німецько-російські договори.

**БЕРЛІН, 29. серпня (Тьб)** Про нові німецько-російські додаткові договори до Берестейського договору пише „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ між иншим, що вони є призначені до урівняння цілого ряду політичних і військових питань, які повстали через ше неупорядкованні відносини Росії до граничних народів. При рішенню в справі визвольного руху окрайних держав держалося німецьке правительство враз з німецьким народом засідати: насильного відлучення дотеперішніх російських областей не спричинювати і не підпірати, на слідком чого Росії забезпечено і в будучинні спромогу, полагодити свої внутрішні справи. Ся засада є основою, на якій кожде російське правительство, яке не хоче війни з Німеччиною, може і мусить будувати.

Про зміст сих доповнюючих договорів сказано: Що-до Естонії і Лівонії згодженося на таке полагодження, яке припечатує самостійність балтійської області, а російській народній господарці отвирає на всі часи двері до балтійського моря через забезпечення торговельних шляхів і удержання вільних пристаней.

Росія годиться привнати Георгію як самостійну державу, але відмовляє сього прачим державним творам Кавказу, бо вона кладе найбільшу вагу на багаті жерела нафти в Баку. Сему бажанню Німеччина не противиться тим більше, що Росія зобов'язалася часті сих продуктів віддати Німеччині і її союзникам до розпорядимости.

Обопільні фінансові зобов'язання управильняє фінансова умова павшальними сумми, в яких містяться також втрати Німців, які повстали наслідком російських заряджень в справі вивласнення. На основі сеї умови має Росія заплатити Німеччині шість мільярдів марок, з яких один мільярд, як передбачується, переймуть на себе Фінляндія і Україна.

Окремі постанови управильняють переведення вивласнення майна в Росії, виконання російських зобов'язань супроти німецьких вірителів, справи союзного законодавства, війні приватні справи, які повстали з вектів, вартісних паперів і т. н. та прохислових охоронних законів.

### Гр. Бурян захитаний?

В'день, 29. серпня 1918.

Берлінський кореспондент будапештського „Az Ujsag“ довідується з міредатного жерель, що становище президента міністрів гр. Буряна в останніх часах захитане, бо він обстоює безуспішно австро-польську розв'язку, підчас коли інші віродатні круги серед деяких обставин булиб готові вдоволитися т. зв. „чало-польською розв'язкою“. Гр.ф Бурян задержавби теку спільного міністра фінансів. — Сі поголоски перечить віденська преса і заявляє, що вони мають своє жерело в переговорах про польську справу, в яких до сеї пори не досягнуто згодиности поглядів Відня і Берліна.

### В Італії і Альбанії.

**ВІДЕНЬ, 29. серпня (Тьб)** Урядово: В Юдіарії під Белекка і на високорівні Семи Громад стежить бої. Варочіа нічого важного.

В Альбанії між Янкою і Воюзом, як також в південній часті гір Темср неприятели знов заняв становища.

### Постійний вапір війск автанти.

В повідомленні німецького генеральнго штабу в 29. с. с. м. читасмо:

На південній сход від Арра розбився на південь від Скарпи оден англійський наступ. Коло полудня неприятели повтарив з новою силою спроби перервання фронту і між Скарпою і потоком Sense йшов пять разів до наступу, який не адався. Mairy Notre Dame було осередком розлучливого бою. По четвертім ворожим наступі остала ісе місцевість в руках ворога. Головний удар англійського наступу був по обох боках шляху Arras-Cambrai. Сім разів наступав неприятели без успіху. З відтам, де він вдерся в наші становища викинено його в протинаступі.

На південній захід від Вараште не було діяльности піхоти. На сьомо місто оуа спрямований сильний англійський огонь.

На північ від Семми відновив неприятели равний рівном свої наступи між Fiers і Curpi. Під Hardecourt вдерся він в наші лінії, одначе в протинаступі його відбито.

Між Семмою і Оазою вродзі війска перед нашими новими становищами були в боєвій стичности з ворогом, який 27. с. м. тільки поволі, а вчора острійше слідував на нами через Dompriere Belloy Nesle Beullen Suiny.

На південній захід від Neouon неприятели по незвичайно сильним огнемів приготованню пішов приступом на наші давні становища, яких ми вже більше не обсадили. Neouon було в дуже тяжким огни Французів. Місто лежить перед нашим боєвим фронтом.

На північ від Еснн наступи Французів і Американців, які серед втрат відперто. На горбі Pasly полки кінних стрільців відбили пять ворожих приступів. Кілька панцирних вовів стрілами розбито.

Вечером: На південній сход від Арра вивязався пополудні нові бої. Бої на передполях наших нових ліній на сход від Вараште-Реголь, на сход від Neouon. Бої піхоти над Ailette. Між Ailette і Aizat дуже сильні наступи Французів і Американців серед дуже важких втрат для неприятеля цілковито не вдалися. Дотепер начислено від 50 розбитих танків.

### Французьке повідомлення.

Французьке повідомлення в 28. с. м. вечером доносить: Протягом дня наші війска гналися за ворогом, який під нашим сильним наступом відступає „на лоб на шию“ на 30 кілометровім фронті. В деяких місцах ми посувались в сім дни о 10 клм. Від рано заняли ми яких 40 місцевостей. Між значним матеріалом, який полишив неприятели найшли ми 3 доїзди, наладовані воєнним зряддеж. Ми взяли 500 полонених. Між Оазою і Евою живі бої в околиці Juivigny, в яких Американці відбили кілька ворожих протинаступів.

## НОВИНКИ.

Львів 29. серпня 1918.

— Царське письмо про відбудову Галичини. Військова канцелярія царя видала до найвищої команди армії міністерства війни і міністерства краю оборони висьме, в яким стаєрджує заінтересованне царя до справи відбудови краю і поручає, щоби вищі війскові влади, у яких добачено, що мало інтересуються відбудовою і мало поступають заходи цивільних властей, поучено про вагу сеї справи та щоби їм наказано йти цілковито на руку цивільним властям. Віднас сього листу нереспало намісництва всім старостам до оповіщення військовим властям.

— „Царські“ гроші і „керенки“. Українці, що останніми днями приїждять з Великої Росії до Києва, жаліються, що на україно російському кордоні большевики при трусі відбирають у них так звані „царські“ гроші і розмінюють у них їх на „керенки“, так що з Великої Росії на Україну йдуть тільки „керенки“. З цього ми бачимо, що большевики хочуть нагнати на Україну як мога більше „керенок“. Очевидно неіа-баром вони мають випустити якийсь „декрет“ про „керенки“, котрий йтиме на шкоду Україні. По базару селяне вже і тепер одмовляються брати „керенки“, — очевидно серед народу вже ходять якісь чутки з цього приводу.

